Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Београд, 6. октобар 2026.

На седници Одељења за међународне студије која је одржана 14. септембра 2026. године усвојена је Комисија за оцену подобности за јавну одбрану завршног рада мастер академских студија (Мастер програм Peace, Security and Development/Мир, безбедност и развој) кандидата Петра Комненића под називом „Lustration and Post-Communist Transition: A Comparative Analysis of the Czech Republic and Serbia" у саставу проф. др Филип Ејдус (ментор), проф. др Небојша Владисављевић и доц. др Марко Ковачевић.

Проф. др Небојша Владисављевић (председник)

Доц. др Марко Ковачевић (члан)

Проф. др Филип Ејдус (ментор)

ИЗВЕШТАЈ

Мастер рад Петра Комненића под називом „Lustration and Post-Communist Transition: A Comparative Analysis of the Czech Republic and Serbia" писан је на 51 страница. Сходно Правилнику о академској честитости Факултета политичких наука, мастер теза је 5. октобра 2026. године прошла проверу у програму Turnitin. Резултат провере је 12% сличности. Извештај Turnitin-а није препознао сумњиве делове који би могли да укажу на манипулацију или нечасно преузимање туђих идеја или речи. Уочена поклапања односе се на цитате који су преузети у складу са академским узусима, као и на уобичајене изразе, фразе, скраћенице и називе организација или политика. На основу извештаја из програма Turnitin и образложења ментора, Комисија констатује да је рад аутентичан и да не садржи елементе плагијата.

Предмет рада је компаративна анализа лустрације као механизма транзиционе правде и демократске консолидације у Чешкој Републици и Републици Србији. Полазећи од различитих исхода у два случаја – институционализоване лустрације у Чешкој Републици и неуспеха примене усвојеног закона у Србији – кандидат настоји да објасни због чега је у једном случају било могуће успоставити снажан институционални дисконтинуитет са претходним режимом, док је у другом тај процес изостао. Посебан фокус рада је на улози политичког дискурса, политичке воље, институционалних капацитета и наслеђених структура сектора безбедности.

Главно истраживачко питање гласи: због чега је лустрација била успешна у Чешкој Републици, а неуспешна у Републици Србији? Друго истраживачко питање односи се на лекције које се могу извући из ова два случаја и њихов значај за савремене реформе сектора безбедности и правосуђа у Републици Србији, посебно у контексту приступања Европској унији. Основна хипотеза рада јесте да је лустрација успешнија када политичке елите успеју да новоуспостављену демократију секуритизују представљањем остатака претходног безбедносног апарата и актера бившег режима као егзистенцијалне претње демократском поретку, и када релевантна публика такав оквир прихвати. Политичка воља и институционални капацитети делују као посредујући фактори, док резервисани домени, приступ архивама служби безбедности и одлуке донете током критичних раскрсница ограничавају или подстичу спровођење лустрације.

У првом делу рада кандидат даје преглед релевантне литературе о лустрацији, транзиционој правди и демократској консолидацији. Посебна пажња посвећена је различитим моделима поступања према припадницима претходних режима, као и факторима које литература издваја као значајне за институционализацију лустрације: јасноћи правних норми, снази институција, политичкој вољи и ширем друштвеном консензусу. Кандидат такође разматра ризике селективне или неуспешне лустрације, укључујући могућност политичке злоупотребе, нарушавања владавине права и пада поверења у институције.

Теоријски оквир рада је еклектичан и спаја теорију секуритизације са историјским институционализмом. У оквиру теорије секуритизације кандидат се ослања на радове Берија Бузана, Олеа Вевера и Јапа де Вилдеа, као и Тијерија Балзака, при чему посебно разматра однос између секуритизујућег актера, публике и политичког контекста. Лустрација се на тај начин не посматра само као правни или административни поступак, већ и као политички процес чија легитимност зависи од успешног представљања заштите новог демократског поретка као питања од егзистенцијалног значаја. Други део теоријског оквира ослања се на концепте зависности од пређеног пута и критичних раскрсница, како би се показало да одлуке донете непосредно након промене режима могу дугорочно да прошире или сузе простор за институционалне реформе.

Методолошки, рад је заснован на квалитативној компаративној студији два случаја и логици најсличнијих случајева. Чешка Република и Србија пореде се као посткомунистичка друштва која су прошла кроз масовне ненасилне политичке промене и суочила се са ауторитарним наслеђем, али су остварила различите исходе у области лустрације. Зависна варијабла је успешна примена лустрације, док је главна независна варијабла дискурзивна секуритизација демократије. Анализа обухвата период од 1989. до 1996. године у чешком случају и од 200.0. до 2012. године у српском случају. Кандидат користи законе о лустрацији, парламентарне дебате, говоре и јавне наступе кључних политичких актера, извештаје Европске комисије и Freedom House-а, медијске архиве, документа организација цивилног друштва и релевантну секундарну литературу.

У поглављу посвећеном историјском и политичком контексту кандидат реконструише различите путање Чешке Републике са једне стране и Републике Србије са друге. У чешком случају посебно се истичу наслеђе Прашког пролећа, природа комунистичког режима, Плишана револуција и улога Вацлава Хавела и Грађанског форума у успостављању јасног дисконтинуитета са претходним системом. У српском случају анализа полази од Милошевићевог режима, ратова деведесетих, санкција и међународне изолације, а затим разматра 5. октобар 2000. године, унутрашње поделе у ДОС-у, сарадњу са Хашким трибуналом и спору и непотпуну реформу сектора безбедности.

Емпиријска анализа чешког случаја показује да је лустрација била део ширег процеса раног институционалног раскида са комунистичким наслеђем. Кандидат показује како су Вацлав Хавел и други значајни политички актери остатке бивше државне безбедности представљали као претњу стабилности новог демократског поретка. Овај дискурс био је праћен релативно брзим институционалним реформама и усвајањем јасног и применљивог закона. Посебно је значајно да су кључне одлуке донете у раној фази транзиције, када је политички простор за дисконтинуитет са претходним режимом био најшири, након чега се развила зависност од једном изабраног институционалног пута.

Насупрот томе, анализа Србије показује да је после 5. октобра изостао упоредив степен политичког и институционалног раскида. Кандидат посебно анализира разлике између приступа Зорана Ђинђића и Војислава Коштунице, као и постојање такозваних резервисаних домена – делова безбедносног апарата који су задржали значајну аутономију и континуитет са претходним режимом. Иако је Закон о одговорности за кршење људских права усвојен 2003. године, никада није формиран механизам који би омогућио његову стварну примену. Кандидат овај неуспех повезује са кашњењем у усвајању закона, слабом политичком подршком, поделама унутар постоктобарске коалиције, контрадискурсом против лустрације и изостанком ширег прихватања тезе да остаци претходног режима представљају егзистенцијалну претњу новој демократији.

Компаративна анализа представља средишњи део рада. Кандидат упоређује правни дизајн лустрационих закона, секуритизујуће актере и њихове дискурсе, однос релевантних публика према лустрацији, институционални контекст и улогу критичних раскрсница. Главни налаз је да разлика између два случаја не може бити објашњена самим постојањем закона. У Чешкој Републици лустрација је добила снажну политичку и друштвену легитимност, била је усмерена на конкретно дефинисане структуре претходног режима и пратила је раније демонтирање старог безбедносног апарата. У Србији је, напротив, закон усвојен у условима ослабљеног реформског момента и након што су компромиси са деловима старог безбедносног апарата већ створили институционалне препреке дубљем раскиду са претходним режимом.

У закључку кандидат истиче да су успешна секуритизација демократије, подршка релевантне публике и одлуке донете током критичне раскрснице после промене

режима заједно обликовале различите исходе у Чешкој Републици и Републици Србији. Чешки случај показује како политичка воља, институционални капацитет и јасан дискурс о потреби заштите демократије могу да омогуће спровођење лустрације. Српски случај, са друге стране, показује да формално усвајање закона није довољно уколико недостају политички консензус, институционална спремност и способност да се превазиђу резервисани домени. У погледу савременог значаја, кандидат опрезно закључује да Европска унија не захтева лустрацију од држава кандидата, али да искуство два случаја може да понуди важне лекције за реформу институција, владавину права и демократску консолидацију Србије.

Рад показује добро познавање релевантне литературе из области транзиционе правде, демократске транзиције, реформе сектора безбедности и студија безбедности. Посебна вредност рада лежи у покушају да се класичне расправе о лустрацији повежу са теоријом секуритизације и историјским институционализмом, као и у систематском поређењу чешког и српског искуства. Кандидат је свестан ограничења истраживачког дизајна заснованог на два случаја, проблема непотпуних или недоступних архива у Србији и потенцијалне пристрасности појединих медијских извора. Иако поједине узрочне тврдње и шире оцене о демократској консолидацији захтевају опрез, ово не умањује основну аналитичку вредност рада нити јасноћу његовог главног аргумента.

У складу са наведеним, Комисија сматра да је кандидат Петар Комненић у свом раду показао веома добро разумевање сложене и политички релевантне теме, способност повезивања различитих теоријских приступа и самосталног спровођења компаративне анализе. Рад се одликује јасно формулисаним истраживачким питањима, релевантним теоријским оквиром, одговарајућим методолошким приступом и богатим емпиријским материјалом. На основу тога, Комисија сматра да завршни рад кандидата Петра Комненића под називом „Lustration and Post-Communist Transition: A Comparative Analysis of the Czech Republic and Serbia" испуњава све законом прописане услове за јавну одбрану.

Комисија:

Проф. др Небојша Владисављевић (председник)

Доц. др Марко Ковачевић (члан)

Проф. др Филип Ејдус (ментор)